

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

3.Ünite : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Nüfus ve Yerleşme

Sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına **nüfus** denir. Örneğin; Atatürk Mahallesi'nin nüfusu, Üsküdar ilçesinin nüfusu, İstanbul ilinin nüfusu, Türkiye'nin nüfusu gibi. Bir toplumsal grubun ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak ve ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için belli bir yeri seçmelerine ise **yerleşme** adı verilir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek amacıyla genellikle iş imkanlarının bulunduğu alanlara yerleşir. Ülkemizde farklı büyüklükte (köy, kasaba, ilçe ve il) birçok yerleşim yeri bulunur.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2017 yılında Türkiye'nin illerinin nüfus miktar haritası

DOĞAL ÖZELLİKLER

İklim: İklim, insanların bir yere yerleşmesindeki önemli faktörlerden biridir. Karadeniz ve Akdeniz ikliminin görüldüğü yerler, iklimin daha sert olduğu yani karasal iklimin görüldüğü yerlere göre insanlar tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Akdeniz ve Karadeniz iklimleri, ılıman iklim olarak adlandırılmaktadır. İliman iklim, insanların yaşamlarını ve ekonomik faaliyetlerini olumlu olarak etkilemektedir. Bundan dolayı ülkemizde iklimin ılıman olduğu kıyı kesimlerde nüfus fazla, iç kesimlerde nüfus daha azdır. Örneğin; İstanbul, İzmir ve Antalya'da iklim koşulları uygun olduğu için nüfus buralarda daha fazladır. Hakkari, Kars, Tunceli gibi illerde ise nüfus, iklime bağlı olarak daha azdır.

Yeryüzü Şekilleri: Ova ve plato gibi düz alanlar tarım, sanayi ve ulaşım gibi ekonomik faaliyetleri yapmak için daha uygundur. Örneğin; düz bir alana sahip olan Adana, Konya ve Bursa gibi illerimizin nüfusu fazladır. Bu illerimizde hem tarım hem de sanayi gelişmiştir. Bu illerdeki yeryüzü şekilleri ulaşımı olumsuz etki-lemez. Buna karşın dağlık ve engebeli alanlar insanların ekonomik faaliyetleri yapmasını zorlaştırır. Bu nedenle dağlık ve engebeli arazi üzerine kurulmuş yerleşim birimlerinde nüfus daha azdır. Örneğin; yeryüzü şekillerinin engebeli olduğu Muş ve Artvin gibi illerimizin nüfusu azdır.

Su Kaynakları: Su, yaşamımızı devam ettirebilmemiz için gerekli bir kaynaktır. Su olmadan yaşamın devam etmesi mümkün değildir. Bu nedenle geçmiş zamanlardan günümüze su kaynaklarının çevresi insanlar tarafından yerleşim alanı olarak tercih edilmiştir. Su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım ürünleri daha kolay yetiştirilir. Bu durum su kaynaklarının çevresinde tarıma bağlı olarak nüfusun artmasını sağlar. Seyhan ve Ceyhan Nehirleri kıyısında kurulan Adana; Sakarya Nehri kıyısında kurulan Sakarya, nüfusu fazla olan illerimizdendir.

Toprağın Yapısı: Toprağın verimli olduğu yerlerde tarım daha rahat yapılabilirdiği için nüfus fazlalaşır. Özellikle kıyı ve iç ovaların bulunduğu alanlarda toprak verimlidir. Toprak yapısının tarım yapmaya uygun olmadığı yerlerde ise nüfus daha seyrek olur. Örneğin Akdeniz kıyısında bulunan Teke ve Taşeli Platoları arazi yapısı, Tuz Gölü çevresi toprağın tuzlu olması nedeniyle tarıma uygun değildir. Bu alanlarda nüfus azdır.

Bitki Örtüsü: Ormanların gür olduğu yerlerde yerleşme az görülür. Örneğin Trabzon, Rize ve Giresun'un dağlık kesimlerinde nüfusun seyrek olmasında etkili olan faktörlerden biri de ormanların fazlalığıdır. Ormanlık alanlar-da insanların bir yerden başka bir yere ulaşımı, tarımsal faaliyetler yapması, konut inşa etmesi daha zordur.

BEŞERİ ÖZELLİKLER

Tarım: İklimin ılıman, yeryüzü şekillerinin düz, su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım daha fazla gelişmiştir. Özellikle ülkemizdeki verimli ovalar tarımın rahatlıkla yapıldığı alanlardır. Bu tarım alanlarının çevresinde nüfus daha fazladır. Örneğin Çukurova, Bafra, Çarşamba, Gediz, Büyük Menderes Ovaları ve çevresi nüfusun fazla olduğu önemli yerleşim alanlarıdır.

Ticaret: Sanayinin geliştiği yerlerde ticaret imkanı da fazladır. Ticari faaliyetler bankacılık, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörü kollarını ön plana çıkarır. Ticaretin gelişmiş olduğu yerler

insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Örneğin, Adana, Kocaeli ve Kayseri gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Ticaretin gelişmediği Bayburt, Çankırı, Gümüşhane gibi şehirlerde nüfus azdır.

Sanayi: Sanayi tesisleri genellikle ulaşımın kolay olduğu, ham madde temininin zor olmadığı yerlere kurulur. Bir yerde iklim ve yeryüzü şekillerinin uygun olması sanayi faaliyetlerinin yapılmasını kolaylaştırır. Sanayi tesislerinin olduğu yerlerde genellikle iş imkanı daha fazladır. Bu nedenle insanlar sanayi tesislerinin olduğu yerlere göç etmekte ve buralara yerleşmektedir. Bundan dolayı bu yerlerin nüfusu zaman içinde daha da artmaktadır. Örneğin; sanayi tesislerinin fazla olduğu İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Kayseri ve Malatya gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Sanayinin gelişmediği Tunceli, Ağrı ve Hakkari gibi şehirlerde iş imkanları kısıtlı olduğu için nüfus daha azdır.

Ulaşım: Ulaşım birçok beşeri faaliyeti doğrudan etkilemektedir. Özellikle sanayi ve ticaret, ulaşım ağının gelişmiş olmasıyla doğru orantılıdır. Yeryüzü şekillerinin düz ve sade olduğu İstanbul, Bursa, Gaziantep, İzmir ve Adana'da ulaşım daha rahat sağlandığı için nüfus fazladır. Yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu Hakkari, Kastamonu, Sinop ve Gümüşhane çevresinde ulaşım imkanları kısıtlı olduğundan nüfus azdır.

Hizmet Sektörü: Hizmet sektörünün geliştiği yerlerde eğitim ve sağlık kurumları ile turistik tesisler daha fazla olduğundan iş imkanları da fazladır. Ülkemizde eğitim ve sağlık kurumlarının yoğun olarak bulunduğu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir ve Adana gibi illerimizin nüfusu her geçen yıl artmaktadır. Ülkemizde yaz turizminin yoğun olduğu Antalya, Muğla, Aydın, İzmir gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Kış turizminin yaygın olduğu Uludağ, Palandöken, Kartalkaya, Erciyes gibi kayak merkezi alanlarının çevresinde, kış mevsiminde insan sayısı artmaktadır.

Madencilik: Yer altında bulunan madenlerin çıkarıldığı alanlarda iş imkanları artmaktadır. İnsanlar bu yerlerin çevresine yerleşerek ailelerinin geçimlerini sağlamaya çalışır. Bu nedenle madencilik faaliyetlerinin yapıldığı yerlerde nüfus daha fazladır. Petrolün çıkarıldığı Batman, taş kömürünün çıkarıldığı Zonguldak, linyit kömürünün çıkarıldığı Soma (Manisa) ve Elbistan (Kahramanmaraş), demir madeninin çıkarıldığı Divriği (Sivas) ve Hekimhan (Malatya) ülkemizde madenciliğin geliştiği yerlerden bazılarıdır.

İnsan elinin değmediği, kendi kendine yetebilen, farklı bitkiler ve hayvanlara ev sahipliği yapan ortamlara **doğal ortam** denir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için doğal ortamları değiştirerek ondan yararlanırlar.

İnsanlar bir yerden başka bir yere gitmek için yollar ve köprüler yapar.

Osmangazi Köprüsü, Kocaeli-Yalova

İnsanlar barınma ihtiyaçlarını karşılamak için konutlar inşa eder.

Yapılan konutlardan bir görüntü

İnsanlar içme suyu ihtiyacını karşılamak, tarım alanlarını sulamak ve enerji üretmek için barajlar yapar.

Atatürk Barajı, Adiyaman-Şanlıurfa

İnsanlar dinlenmek, temiz hava almak ve güzel vakit geçirmek için piknik alanları oluşturur.

Piknik alanından bir görüntü

İnsanlar denizden ve güneşten yararlanmak ve turizmi geliştirmek için oteller yapar.

Deniz kıyısında bir otel

İnsanlar sanayinin gelişmesi için fabrikalar kurar. Burada çalışarak gelir elde eder ve geçimlerini sağlar.

Bir fabrika